

ÇİMNAZ AYDINOVA*

İŞGALDAN AZAD OLUNMUŞ ƏRAZİLƏRDƏ NƏQLİYYAT İNFRASTRUKTUR QURĞULARININ TƏŞKİLİNƏ DAİR TƏKLİFLƏR

Dövlətin iqtisadi potensialının gücləndirilməsi, iqtisadiyyatın davamlı inkişafının təmin edilməsi onun ümumi infrastruktur sahələrinin təkmilləşdirilməsi və müasir standartlara uyğun formada qurulması yolundan keçir. Dövlətin iqtisadiyyatının davamlı inkişafı üçün nəqliyyat infrastrukturunun təkmilləşdirilməsi həm əhalinin sosial-iqtisadi rifah halının yaxşılaşdırılmasına, xidmətlər sahəsinin yüksəldilməsinə, əhalinin firavan və yüksək səviyyəli həyat şəraiti ilə təmin olunmasına təkan verən mühüm amildir. İstər neft sektorunun, istərsə də qeyri neft sektorunun inkişafı da məhz nəqliyyat infrastrukturunun inkişafından asılıdır. Təqdim olunan məqalədə işğaldan azad olunmuş ərazilərdə həyata keçirilən bərpa-quruculuq işləri zamanı, eləcə də nəqliyyat infrastrukturunu sahəsində həyata keçirilən quruculuq və bərpa işlərində yeni sistemlərin və texnologiyaların tətbiqinə dair təkliflər verilmişdi.

Açar sözlər: nəqliyyat infrastruktur qurğuları, Smart nəqliyyat, logistika, nəqliyyat terminalları

Giriş

Bildiyimiz kimi, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu 30 ilə yaxın erməni vandallarının tapdığı altında olmuşdur. Erməni vandalları bu işğal zamanı ərazidə mövcud olmuş kənd təsərrüfatı, su, nəqliyyat infrastrukturunu yerlə yeksan etmiş, hidrotexniki qurğuları yararsız vəziyyətə salmışlar. Onlar nəinki evləri, yaşayış məskənlərini, həmçinin nəqliyyat infrastruktur qurğuları yağmalayaraq Ermənistanı aparmışlar. Xalqımız XX yüzil boyu dəfələrlə mənfur qonşumuz olan ermənilərin vandalizm siyasətinə məruz qalsa da, qeyd olunan faktlar beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən layiqli qiymətini almamış, günahkarlar öz cəzasına çatdırılmamışdır. Məhz cəzasızlıq duyğusu onları daha da azğınlaşdırmış, xalqımıza məxsus maddi-mənəvi abidələr, yaşayış məskənləri taru-mar edilmiş, yer adları dəyişdirilmiş, sənət əsərləri oğurlanaraq beynəlxalq aləmdə özlərininki kimi təqdim edilmişdir. Qarabağın yenidən qurulmasına və inkişafına aparın “Böyük qayıdış” proqramında, birinci mərhələ işğal altında olan rayonlarda yenidən nəqliyyat infrastrukturunun tikintisi və yaradılışıdır.

Nəqliyyat infrastruktur qurğularının bərpası və yeni qurğuların yaradılmasına dair təkliflər

İstər neft sektorunun, istərsə də qeyri neft sektorunun inkişafı da məhz nəqliyyat infrastrukturunun inkişafından asılıdır. Kənd təsərrüfatının inkişafı üçün ölkə ərazisində əlverişli iqtisadi mühitin qurulması, istehsal olunan kənd təsərrüfatı məhsullarının daşınması və saxlanması məsələsi də infrastrukturun təkmilləşdirilməsi amilindən asılıdır. Bir sözlə, nəqliyyat sahəsinin inkişafı ilə iqtisadiyyatın davamlı inkişafına əhəmiyyətli dərəcədə nail olmaq mümkündür. Dövlətdə nəqliyyat şəbəkəsinin təkmilləşdirilməsi və müasir standartlara uyğun şəkildə qurulması regionun iqtisadi-sosial həyatına müsbət təsir edir. S.A.Tarxovun sözü ilə desək “şəbəkənin dövriliyi mənimsəmə səviyyəsini xarakterizə edir”[1,s.36]. Lakin Tarxovdan fərqli olaraq N.F.Qolikov “xətti qurğuların səmərəliliyinin artırılmasını onların dairəviləşməsində” görür[2,s.22].

Ümumiyyətlə, elmi ədəbiyyatda nəqliyyat infrastrukturlarının formalaşdırılmasının və təkmilləşdirilməsinin keyfiyyət göstəricisi olaraq nəqliyyat şəbəkəsinin yerləşdirmə xarakteri, xüsusiyyətləri və şəbəkələrin asılılıq göstəriciləri mühüm rol oynayır. Həm də bunlar nəqliyyat xidmətinin bütöv bir şəkildə həyata keçirilməsini təmin edir. İ.A.Syominanın fikrincə: “nə qədər ki, nəqliyyat sistemi şəbəkələrinin kəşimə sahələri çoxluq təşkil edərsə, onların etibarlılığı da bir o qədər yüksək olar və nəqliyyat infrastrukturunu daha səmərəli və keyfiyyətli fəaliyyət nümayiş etdirir”[3,s.65].

Aparığımız tədqiqatlar zamanı məlum olmuşdur ki, nəqliyyat –logistika infrastrukturunun müasir tələblərə uyğun formada qurulması ölkənin iqtisadi artımına da müsbət təsir göstərən mühüm amildir. Yerli və beynəlxalq təcrübənin tədqiqi və təhlili nəticəsində bu sahənin təsnifləşdirilməsini bir sıra əlamətlərə görə aparmaq mümkündür. Bu təsnifatı aşağıdakı formada təqdim etmək olar:

1. Funksional əlamətə görə;
2. Sahəvi əlamətə görə;
3. Xidmət sahəsinin əlamətinə görə;

4. Məkan əlamətinə əsasən;
5. Mülkiyyət formalarına əsasən.

Funksional əlamətə görə əsasən nəqliyyat-logistika infrastrukturunu yük və sərnişin nəqliyyatı təşkilatları; yol istismarı təşkilatları; logistika, nəqliyyat-ekspedisiya müəssisələri, nəqliyyat terminalları; servis xidməti göstərən müəssisələr; yolların kənarında yerləşən servis xidməti göstərən müəssisələr və təşkilatlar kimi təsnifləşdirilir.

Nəqliyyat-logistika infrastrukturunu sahəvi əlamətinə görə, nəqliyyat infrastrukturunu, yol infrastrukturunu, logistika infrastrukturunu, rabitə-informasiya infrastrukturunu, maliyyə və hüquq infrastrukturunu kimi təsnifləşdirilir.

Xidməti əlamətlərinə görə isə nəqliyyat infrastrukturunu ümumi xarakterli ümumi bazar infrastrukturunu; müxtəlif xarakterli regional bazarlara xidmət edən infrastrukturları kimi təsnifləşdirilir.

Nəqliyyat infrastrukturunu həm də məkan əlamətinə görə təsnifləşdirilmişdir ki, bunlarda, yerli, regional, milli və beynəlxalq infrastrukturlara bölünür.

Sonuncu təsnifləşdirmə əlaməti olan mülkiyyət əlamətinə görə nəqliyyat infrastrukturunu dövlət, özəl, ictimai, xarici, qarışıq mülkiyyət forması əsasında təsnifləşdirilmişdir.

Nəqliyyat infrastrukturunun qurulması və inkişafı zamanı bu təsnifatın nəzərə alınması olduqca vacib məsələdir. Regionlarda nəqliyyat infrastrukturunun qurulması zamanı regionlarda tez bir zamanda qərar qəbul edə bilən infrastrukturların koordinasiyasını yaratmaq və mövcud olan infrastrukturların vahid mərkəzləşdirilmiş formada idarə olunmasını həyata keçirmək vacibdir. Eləcə də, regionlarda nəqliyyat infrastrukturunun beynəlxalq tələblərə və müasir standartlara cavab verəcək səviyyədə qurulmasını və fəaliyyət göstərməsini təmin etmək vacibdir.

Nəqliyyat infrastrukturunun yenidən qurulması və bərpası məsələsində maliyyə problemlərinin həlli məsələsi də mühüm yer tutur. Regiona cəlb olunan investisiyaların cəlbediciliyini artırmaq üçün regionda sağlam rəqabətə dayanıq ədalətli rəqabət mühiti yaradılmalı, investitorlara dövlət zəmanəti verilməlidir. Mülkiyyətin toxunulmazlığı prinsipi daim üstün tutulmalı, sahibkarlara xüsusi güzəştlər verilməli ki, bu sahəyə investisiya yatırılması daha da artsın. Müntəzəm olaraq nəqliyyat infrastruktur qurğuları təkmilləşdirilməli, müasir tələblərə uyğun olaraq yeni və müasir texnologiya və avadanlıqlarla təmin edilməlidir ki, əhaliyə və turistlərə göstərilən xidmətlərin səviyyəsində də müsbət artım müşahidə olunsun.

Yuxarıda qeyd edilənlərə əsasən təklif edirik ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə nəqliyyat infrastruktur qurğularının tikintisi zamanı aşağıdakıların nəzərə alınması məqsədə müvafiq olardı:

- Nəqliyyat infrastruktur qurğularının inşası zamanı beynəlxalq təcrübə daha dərindən öyrənilməli və həmin qurğuların tikintisinə cəlb olunan şirkətlərin beynəlxalq təcrübəyə sahib olması yoxlanılmalı;
- Avtomobil yollarının tikintisində yüksək keyfiyyətli materiallardan istifadə edilməklə ərazinin coğrafi relyef quruluşuna uyğun təşkil edilməli;
- Seysmik zonalarda infrastruktur qurğularının tikintisi zamanı zəlzələyə dözümlü tikinti layihəsinə uyğun inşa edilməli və bu sahədə inkişaf etmiş ölkələrin, xüsusilə də Yaponiyanın təcrübəsindən daha səmərəli istifadə edilməli;
- Şəhərdaxili yolların çəkilməsində, parkinqlərin inşasında, piyada və veloyolların inşası zamanı Sinqapur, Çin və Yaponiya kimi, eləcə də digər Avropa ölkələrinin təcrübəsindən istifadə edilməli;
- Tikinti zamanı ərazinin iqlim şəraiti, relyef quruluşu, əhalinin məskunlaşma səviyyəsi dərindən öyrənilməlidir.

Qarabağın zəngin və gözoxşayan təbiətə malik olduğu hamıya məlumdur. Bu həm uzun müddət Qarabağın gözəlliklərinə həsrət qalan həmvətənlərimizi, həm də turistləri bu ərazilərə cəlb edəcək. Yol boyunca insanlar maraqlı mənzərəli yerlərdə avtomobillərini yolun kənarında saxlayıb foto şəkillər çəkmək istəyəcəklər. Buna görə mənzərəli yolların kənarlarında kifayət qədər "cib"lər nəzərdə tutularsa, yolun ümumi hərəkət axınında maniyələr yaranmaz.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları enişli-yoxuşlu relyefə malikdir. Yollarda qəzaların qarşısını almaq üçün yolun yoxuş hissələrində əlavə zolağın layihələndirilməsi məqsədəuyğundur. Buna səbəb yük maşınlarının yoxuşda sürət ala bilməməkləridir. Yoxuş hissələrdə əlavə zolağın olması həm yolun sürətinin azalmasını önləyəcək, həm də ola biləcək qəzalardan qoruyacaq.

Bundan əlavə sərt enişlərin olduğu yerlərdə qumlu əyləc yollarının layihələndirilməsi də önəmlidir.

Yolların kənarlarında ağacların əkilməsi hündürlüklərdən qar topalarının, qaya parçalarının yola düşməsinin və sürüşmələrin qarşısı alır, eləcə də yan küləyin şiddətini azaldır. Ağaclar həmçinin ətraf mühiti yolların səs-küyündən və tozunlan qoruyur.

Ölkəmizdə yolların işıqlandırılması üçün əsasən elektrik enerjisindən istifadə olunur. İstifadə olunan elektrik enetjisinin sərfiyyatını azaltmaq üçün yollarda günəş enerjisi ilə işləyən yol işıqlarından istifadə olunması təklif olunur.

Qış aylarında körpü üzərindəki yol örtüyü digər yollara nisbətən daha çox buz bağlayır. Bunun qarşısını almaq üçün körpülərdə daha effektiv izolyasiya materiallarından istifadə olunması məqsədəuyğundur.

Çində Tianlong dağında üç mərtəbəli dairəvi avtomobil körpüsü olduqca qeyri-adi bir həlldir. Belə körpü çox dik enişi nisbətən təhlükəsiz yola çevirməyə imkan verən bir qurğudur. Bu körpünün analoqunu Qarabağın kəskin relyefə malik dağlıq hissələrində inşa etmək olar.

Beləliklə təkliflər aşağıdakılardan ibarətdir:

- 1) Mənzərəli yerlərdə yolların kənarlarında "cib"lərin layihələndirilməsi.
- 2) Yolun yoxuş hissələrində əlavə zolağın layihələndirilməsi.
- 3) Sərt enişlərin olduğu yerlərdə qumlu əyləc yollarının layihələndirilməsi.
- 4) Yolların uçqun və sürüşmələrdən daha yaxşı mühafizəsi üçün yol boyu ağaclar əkilməsi.
- 5) Yollarda günəş enerjisi ilə işləyən yol işıqlarından istifadə olunması.
- 6) Körpülərin qış aylarında buz bağlamasını üçün daha effektiv izolyasiya olunması.
- 7) Çindən Tianlong dağında üç mərtəbəli dairəvi avtomobil körpüsünün analoqunun inşa olunması.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının ərazisində nəqliyyat infrastruktur qurğularının tikintisi zamanı müasir dövrə uyğunlaşdırılması üzrə təkliflər

Bildiyimiz kimi, müasir dünyamızda artıq innovasiyaların tətbiqi cəmiyyətimizin bütün sahələrinə böyük sürətlə inteqrasiya etməkdədir. Xüsusəndə "Smart şəhər"lərin salınması buna bariz nümunədir. Məhz işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə smart şəhərlərin, kəndlərin salınması dövlətimizin qarşısında duran prioritet məsələlərdən biridir və bu sahədə mütərəqqi addımlar atılmışdır. Smart şəhərlərin və yaşayış məskənlərinin qurulması əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsinə, təhlükəsiz nəqliyyatla təmin olunmasına, fəvqəladə halların vaxtında qarşısının alınmasına və d. istiqamətlərdə fəaliyyətin səmərəliliyinin artırılmasına xidmət edir.

Artıq uzun illərdir ki, cəmiyyətdə dəmir yolu, avtomobil, hava və su nəqliyyat tipli ənənəvi nəqliyyat infrasturukturlarından , qurğularından istifadə edilməkdədir. Belə nəqliyyatlarda isə hər biri müstəqil formada fəaliyyət göstərdiyindən, onların vahid mərkəzdən idarə edilməsi və kompleks şəkildə onlardan istifadə olunması çətin və əlverişsiz olur. Bu çətinliklərin obyektiv və subyektiv səbəbləri mövcuddur və onların aradan qaldırılması, eləcə də əhaliyə göstərilən xidmətin keyfiyyətinin artırılması üçün Smart Nəqliyyat Sisteminin quraşdırılması olduqca əlverişlidir. Müasir dünyamızda artıq bir çox ölkələr bu sistemi geniş şəkildə tətbiqinə başlamışdır. Bu sisteminin üstünlüyü ondan ibarətdir ki, burada hər bir proses elektron formada idarə edilməsinə şərait yaradır. Smart Nəqliyyat sistemi nəinki nəqliyyat vasitələrinin özləri arasında, eləcə də ayrı-ayrı nəqliyyat infrastrukturlarının arasında, məsələn, dəmir yolu nəqliyyatı ilə hava yolu, su yolu nəqliyyatı ilə avtomobil yolu nəqliyyatı arasında sıx əlaqənin qurulmasında əvəzedilməz rola malikdir.

Bəhs olunan sistemə keçid həm iqtisadi baxımdan əlverişlidir, həm də resurslardan səmərəli şəkildə istifadə edilməsinə imkan yaradır. Beynəlxalq aləmdə hava limanlarında, dəmir yolu vağzallarında avtomatik pasport nəzarət sisteminin həyata keçirilməsində artıq smart nəqliyyat texnologiyalarından geniş istifadə edilir. Məsələn, bu sistem vasitəsilə vətəndaşların pasportlarının fərdi qaydada yoxlanılmasına ehtiyac qalmır. Belə ki, tətbiq olunan sistem vasitəsilə sürətli və etibarlı giriş məqsədilə RFİD əsaslı pasportlardan və ya elektron pasportlardan istifadə edilir ki, bu da əlavə vaxt itkisinin və sərnişin sıxlığının qarşısını almaqda əvəzsiz rol oynayır.

Radiotezlikli identifikasiyanın tətbiqi SMART Nəqliyyat Sisteminin əsas hissəsini təşkil edir. Bu sistem vasitəsilə həm nəqliyyat vasitələrinin toqquşması zamanı baş verə biləcək qəzaların qarşısının alınması, həm gediş, eləcə də keçid haqlarının online şəkildə həyata keçirilməsini asanlaşdırmaqla sürücülərin vaxt itkisinin qarşısını səmərəli şəkildə alır və eləcə də, ödənişlərin qəbulu üçün əlavə işçi qüvvəsinə olan tələbatı aradan qaldırır.

Müasir dövrdə bu sistemin ən əlverişli tərəfi taksifə zərərli zamanı telefonlara smart proqramların yüklənməsi ilə sərnişin sifariş etdiyi taksinin təyinat nöqtəsinə çatma müddəti, gedəcəyi yol, tıxaclar,

eləcə də sürücünün şəxsiyyəti barədə öncədən məlumat ala bilər.

Avtomobil nəqliyyatının təşkili məsələlərinə “smart” texnologiyalar baxımından yanaşıldıqda bir çox alt-sahələrin yeni texnologiyalarla səmərəli və faydalı yöndə dəyişikliklərə məruz qala biləcəyini görmək mümkündür. Bu texnologiyalardan bəziləri hazırda mövcuddur, lakin, təkmilləşdirilməsinə ehtiyac var, bəzilərinin isə tətbiqi sıfırdan aparılmalıdır. Belə alt-sahələrdən biri də avtomobil təmiri sferasıdır. Belə ki, təmirə qəbul edilmiş avtomobil üzərində gedən texniki işin onlayn şəkildə video-müşahidəsinin qurulması, dəyişilmiş detalların və onları dəyişən usta və mütəxəssisin, habelə dəyişilmə tarixinin mümkün elektron sistemə daxil edilməsi və ictimaiyyətə açıq şəkildə saxlanılması sonradan həmin nəqliyyat vasitəsinin alqı-satqısı zamanı avtomobilin ümumi texniki vəziyyəti və onun üzərində görülmüş işlər barədə alıcıya kifayət qədər təsəvvür verə bilər.

Avtomobil yollarında maksimal təhlükəsizlik tədbirlərinin həyata keçirilməsini smart ölkənin əsaslarından biri hesab etmək olar. İstər şəhərdaxili yollarda istərsə də şəhərlərarası yollarda həm nəqliyyat vasitələri, həm də piyadaların təhlükəsizliyi smartlaşdırmanın ilkin addımlarıdır. Piyada xəttlərinin işıqlandırılması, müxtəlif sensorlarla təhciz edilmiş tənzimlənməyən piyada zolaqlarına insan daxil olarkən uzaqdan yaxınlaşan nəqliyyat vasitələrinin sürücüləri üçün asan görülməsi üçün xüsusilə gecə vaxtlarında zolaqların qırmızı rəng alması, yerləşə görə rəngin dəyişməsi, keçid boşaldıqda isə yenidən ağ rəngə qayıtması “ağıllı piyada keçidi” texnologiyalarının ən sadələridəndir. STOP işarəsi qoyulmuş yol ayırıcı qarşısında yerdə çəkilmiş “mütləq durmaq” işarəsinin alternativ enerji mənbələri hesabına gecələr qırmızı rənglə işıqlandırılması da bu sıradan olan tədbirlərdəndir və təhlükəsizliyin yüksəldilməsinə xidmət edir[4]. Dəmiryol nəqliyyatı sahəsində smartlaşdırma daha çox mövcud idarəetmənin və istismarın təkmilləşdirilməsi, dəmiryolu nəqliyyatının istifadəçiləri üçün rahatlıq və əlçatanlığın artırılmasını təmin etməyə yönəli həllər təklif edir. Bura bir tərəfdən dəmir yollarında təkmil siqnallama sistemlərinin tətbiqi qatarların cari lokasiyasının və texniki istismar vəziyyətinin real vaxt rejimində idarəetmə mərkəzində izləmə bilinməsi, ekstremal və qəza hallarında təxirəsalınmaz xidmətlərin operativ əməliyyatının təmin edilməsi, relslərin istismar vəziyyətinin və istismar müddətinin elektron xəbərdarlıq sisteminin qurulması, dəmiryol nəqliyyatı və digər nəqliyyat növlərinin kəsişməsi keçidlərində elektron növbəlilik və nəzarət sisteminin qurulması ilə qəzaların aradan qaldırılması, elektrik təhcizəti məsələlərinin avtomatlaşdırılması, vaqonların təmiri prosedurlarının qeydiyyatı və reqlament üzrə baxış proseslərinin elektronlaşdırılması və s. məsələlər aiddir. Bir QR-kodun oxunması ilə tələb olunan bütün gərəkli məlumatlara asan girişin təmin edilməsi, digər nəqliyyat növləri ilə qarşılıqlı müqayisəli göstəricilərin təqdim edilməsi, marşrut üzrə cari lokasiyanın izləmə bilinməsi və s. texnoloji həllər dəmiryol nəqliyyatının smartlaşdırılması prosesinin başlanğıcı hesab edilə bilər.

Dəmiryol nəqliyyatında ictimai tələbatın ödənilməsi prosesinin təkmilləşdirilməsi, müasirləşdirilməsi və innovativ vasitələrlə təmin edilməsi məsələləri də əhəmiyyətlidir. Belə ki, hər bir stansiyanın Asan standartlarına uyğun avadanlıqlar və vasitələrlə təmin edilməsi, stansiya binalarının günəş panelləri və külək generatorları ilə təhciz olunması və alternativ enerji mənbələri hesabına işıqlandırma, şarjetmə, isitmə, soyutma, terminal ehtiyacları və digər avadanlıqların elektrik enerjisi tələbatlarının ödənilməsinin həyata keçirilməsi sadə, lakin mühüm məsələlərdəndir.

Hazırda dünyanın ən smart ölkələri və şəhərlərinin təcrübəsindən yararlanmaqla ölkəmizin spesifikasiyasına uyğun smartlaşdırma aparılmasının istiqamətlərinin seçilməsi ən mühüm məsələlərdəndir. Xüsusilə Sinqapur kimi dünyanın ən smartlaşmış şəhər dövlətinin praktikasından yararlanma biləcəyimiz bir çox sahələr var və yaxın gələcəyə yönəli ümumi inkişaf xəttinin müəyyən edilməsi üçün istifadə edilə bilər. Məsələn, ekoloji tarazlığın qorunması üçün atıla biləcək ən əhəmiyyətli məsələlərdən biri iri şəhər mühitində avtomobil yollarının yerin altına salınması, yerüstü sahələrdə daha çox velo və piyada yollarının salınması məsələsinə diqqət yetirilməsidir. Belə bir tendensiya hazırda Sinqapur nümunəsində müşahidə edilir və təcrübənin tətbiqinin verdiyi üstünlüklər göz önündədir.

Piyadalarla bağlı mühüm məsələlərdən biri də fiziki qüsurly şəxslərin təhlükəsiz hərəkətinin təmin edilməsi və bu sahədə görülməli biləcək tədbirlərlə əlaqədardır. Hazırda Bakı şəhərində gözdən qüsurly şəxslər üçün xüsusi yerləş cıgırı tətbiq olunmaqdadır. Bu kimi tədbirlərin genişləndirilməsinə böyük ehtiyac vardır. Bundan əlavə, bu kateqoriyaya daxil olan şəxslərin dopler üsulu ilə işləyən və qarşıdakı maneəni bir neçə metr öncə müəyyən etməyə imkan verən qurğularla təhciz edilməsi şəhərin “smartlaşmasına” ən müstəsna tövhələrdən ola bilər. Habelə piyada yollarında əlil arabaları və uşaqlı şəxslərin daha asan hərəkətini təmin etmək üçün pandusların qurulması da əhəmiyyətli tədbirlərdəndir.

Smart şəhər modelləri üçün davamlı nəqliyyat sistemi əsas texnoloji sistemdir. Bu sistem sərnişinlərin bir yerdən digərinə daşınmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Məsələn, sürətli kütləvi tranzit sistemləri çox saylı sərnişinlərin daşınması istiqamətində müsbət nəticə verə bilər. Bu həm nəqliyyat vasitələrinin sıxlığını aradan qaldırır, həm də tıxacların qarşısını ala bilər. Bu sistemin ekoloji baxımdan üstünlüyü ondan ibarətdir ki, müasir dövrün böyük problemlərindən olan qlobal istiliyə qarşı mübarizə üçün ən əlverişli sistemdir.

Nəticə

Ümumiyyətlə, “SMART Şəhər”, “SMART Kənd” layihələrinin icrası dünya miqyasında geniş yayılmışdır. Bu sistemdən artıq dünyanın inkişaf etmiş ölkələrinin əksəriyyətində, hətta inkişaf etməmiş ölkələrdə də geniş istifadə olunur. Artıq müasir texnologiyalar bu sistem üzərində qurulmuş və proqramlaşdırılmışdır. Həm nəqliyyat infrastruktur qurğularının inşası zamanı da bu sistemin köməkliyindən istifadə etmək zərurəti yaranmışdır. Çünki bu sistem ekoloji təmiz, yüksək keyfiyyətli avadanlıqlarla təchiz olunur.

Beləliklə, yuxarıda sadaladığımız tədbirlərin işğaldan azad olmuş ərazilərin infrastrukturalarının yenidən qurulması və tikintisində nəzərə alınması xüsusi önəm daşıyır. Xüsusilə də avtovağzalların, dəmiryolu vağzallarının, hava limanlarının tikintisi zamanı müasir texnologiyalardan və avadanlıqlardan istifadə edilməsi vacib məsələlərdən biridir.

ƏDƏBİYYAT

1. Тархов С.А. Эволюционная морфология транспортных сетей. Смоленск; Москва, Университет, 2005. 384 с.
2. Голиков Н.Ф., Двоскин Б.Я. Инфраструктурно-территориальный комплекс (теория, методы, практика). Алма-Ата, Гылым, 1990, 221 с.
3. Семина И.А. Транспортная инфраструктура: сущность понятия //Транспортная инфраструктура как фактор устойчивого развития регионов России. - Материалы всерос. науч.-практ. конф. - Пермь, 2007, 4-6 декабря, 2007 г., с. 63-69.
4. Smart Azərbaycan konsepsiyası. Hazırlayan: Şəfaqətov R.Ş. Bakı-2021, 94 s.(PDF)

**Azərbaycan Memarlıq və İnşaat
Universitetinin magistrantı*

Chimnaz Aydınova

PROPOSALS ON THE ORGANIZATION OF TRANSPORTATION INFRASTRUCTURE FACILITIES IN LIBERATED AREAS

Strengthening the economic potential of the state, ensuring the sustainable development of the economy goes through the improvement of its general infrastructure areas and their construction in accordance with modern standards. For the sustainable development of the state's economy, the improvement of the transport infrastructure is an important factor that encourages the improvement of the socio-economic well-being of the population, the improvement of the service sector, and the provision of the population with prosperous and high-level living conditions. The development of both the oil sector and the non-oil sector depends on the development of the transport infrastructure. In the presented article, proposals were made for the implementation of new systems and technologies during the reconstruction and construction works carried out in the areas freed from occupation, as well as in the construction and restoration works carried out in the field of transport infrastructure.

Keywords: *transport infrastructure facilities, Smart transport, logistics, transport terminals*

Чимназ Айдинова

**ПРЕДЛОЖЕНИЯ ПО ОРГАНИЗАЦИИ ОБЪЕКТОВ ТРАНСПОРТНОЙ
ИНФРАСТРУКТУРЫ НА ОСВОБОЖДЕННЫХ РАЙОНАХ**

Укрепление экономического потенциала государства, обеспечение устойчивого развития экономики происходит за счет совершенствования его общеинфраструктурных территорий и их строительства в соответствии с современными стандартами. Для устойчивого развития экономики государства совершенствование транспортной инфраструктуры является важным фактором, способствующим повышению социально-экономического благосостояния населения, совершенствованию сферы услуг, обеспечению населения благополучными условиями и условия проживания на высоком уровне. Развитие как нефтяного сектора, так и ненефтяного сектора зависит от развития транспортной инфраструктуры. В представленной статье сделаны предложения по внедрению новых систем и технологий при реконструкционно-строительных работах, проводимых на освобожденных от оккупации территориях, а также при строительно-восстановительных работах, проводимых в сфере транспортной инфраструктуры.

Ключевые слова: *объекты транспортной инфраструктуры, Умный транспорт, логистика, транспортные терминалы.*

AMEA-nın müxbir üzvü Cəfər Qiyasi tərəfindən təqdim edilmişdir

İlk daxilolma tarixi: 11.09.2024

Son daxilolma tarixi:28.10.2024